

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

Sanktsioonid kaalude-mõõtude asjus — J. Trull. — Mõnda kohtulikkudest hüpoteekidest — M. Uesson. — Riigikohtu tegelus. — Lisa: 1923. a. Riigikohtu otsused, lhk. 129—160.

Sanktsioonid kaalude-mõõtude asjus.

I.

Tulevad ette niisugused juhtumused. Turule ilmub talumees kartulikoormaga ehk kuskilt metsanurgast tuleb turule vana-eit marja- ehk seenekorviga. Tembeldatud müüginõud puuduvad neil. Politsei leiab selles seaduse ehk sündmääruse rikkumist, võtab nende käest ära nõud-riistad, mis neil leiduvad, kutsub nad jaoskonda ülekuulamiseks ning protokollile tegemiseks ja tõstab nende vastu süüdistuse. Kohtus seletab kaebelune harilikult, et ta on turule tulnud oma kraami müüma ilma mingi paha mõtteta. Kui ka kohus ta õigeks mõistab, siiski on kohtureisid ja see ehmatus ning pahandus, mis tal tuli läbi elada, talle põhjuseks, et ta teinekord oma saadustega enam turule ei ilmu, vaid katsub neid vahekauplejatele maha müüa. Selle all kannatab kõige rohkem vaesem rahvakiht, kes peost suhu elab. Mida agaram ja kohusetruum on kuskil politsei, seda rohkem tekib seal ka süüdistuseasju kaalude ja mõõtude tarvitamise

alal. Ja seal kuuleme ka kaebusi, et turg jääb maarahvast tühjaks.

Ma leian, et siin on tegemist arusamatusega, mida välja seletada on käesoleva kirjatüki eesmärk.

II.

Vene Seaduste Kogus, hakates esimesest, 1882. a. väljaandest, on kaalu-mõõdu seadused kodifitseerimisel aset leidnud XI. köites 2. jaos, Kaubanduseseaduses, mis 1882., 1842. ja 1857. a. väljaannetes kandis nimetust „Сводъ Учреждений и Уставовъ Торговыхъ“, aga 1887. a. väljaandes ümber nimetati „Уставъ Торговый“, kusjuures tast eraldati Kaubanduse Kohtupidamise Seadus, Veksliseadus ja Konsuliseadus. Selle nimetuse hoidis Kaubanduseseadus alal ka 1893. ja 1903. a. väljaannetes.

Kaubanduseseaduse 1882. a. väljaandes¹⁾ leiduvad määrused kaalude ja mõõ-

¹⁾ Trükkis ilmunud 1886. a.

tude kohta on pärit mitmest hallikast. Hiljemini anti välja kolm süstemaatilist Kaalu-mõõdu Seadust, mis igaüks koos seisavad Kaalu-mõõdu Seadusest enesest ja kõrvalkäivaist määrusist uue seaduse väljaandmise puhul. Nendega muudeti otsekõhe ära vastavad Kaubanduseeaduse §§, millede asemele astusid nende uute seaduste määrused. Need Kaalu-mõõdu Seadused on: 1) 1842. a. 4. juuni Seadus (II Täielik Sead. Kogu § 15718); kodifitseeritud Kaub. Seaduse 1842. aasta väljaandes; 2) 1899. a. 4. juuni Seadus (Sead. ja Korrald. Kogu 5. aug. 1899. a. nr. 97 § 1322; III Täielik Sead. Kogu § 17056); kodifitseeritud Kaub. Seaduse 1903. a. väljaandes; 3) 1916. a. 3. juuli Seadus (Sead. ja Korrald. Kogu 27. juulist 1916. a. nr. 199 § 1671); kodifitseerimata.

Kaubanduseeaduse järele on kaalud ja mõõdud üks kaubanduse sisseseadeist ehk abinõudest „kaubanduseasjade paremaks ja edurikkamaks liikumiseks“ (Kaub. Sead. 1903. a. v/a. §§ 654, 655). Oma iseloomu poolest kuuluvad kaalu-mõõdu seadused nende avalik-õigusliste normide hulka, milledega kaubandus on korraldatud seltskondliku heakorra huvides.

Sama iseloomu ja ühesugune maksvus on kaalu-mõõdu seadustel ka tööstuses. Kui seaduses juht on kaubanduslistest kaaludest ja mõõtudest (торговые мѣры и вѣсы), siis tuleb siin kaubanduse all mõista ka tööstust. Säärane ulatus oli endise terminoloogia järele „kaubandusel“. Selles ulatuses on see sõna Vene Sead. Kogus veel laialt maksev¹⁾. Seesuguseks kaubanduse ja tööstuse ühtlustamiseks olid mitmed põhjused.

Üks põhjus: ühised maksustamismäärused, mis kuni 1863. a. leidsid osalt

Kaubanduseeaduses, osalt Poslinate Seaduses. Nende määruste allikas oli peaaegjalikult 1824. a. 14. novembri Gildide Seadus. Kaubanduseeaduses leidsid määrused, mis on kaubandus, ja seal seas, missugune kaubandus on vaba, ilma kaubandusetunnistusteta. Selle viimase Seaduse 1832., 1842. ja 1857. a. väljaannetes § 2. leidis määrus, et „peale üldise, kõiksugu kaubandusele omase kaupade sisseostu ja väljamüügi äri kuulub kaubandusliku tegevuse hulka“ muu seas iga suguste vabrikute ja tehaste pidamine. Vaba kaubandus kõigile seisustele, muu seas oli kauplemine laatadel ja kaubalaevade ehitamine (Kaub. S. 1857. a. v/a. § 295). Vaba kaubandus Pihkva ja mõne muu kubermangu kroonu valla talupoegadele oli harjaste sisseostmine või vahetamine mõnesuguse ümberkantava pudukauba vastu (seals. § 359, 360¹⁾). Vaba kaubandus kõigile talupoegadele oli põllumajanduse ja küla tööstuseeaduste sisseostmine ja nende väljamüümine koormatest, laevadest ja lootsikutest (seals. § 352). Vaba kaubandus kõigile talupoegadele oli aga ka koduse riide valmistamine (seals. § 353). 1. jaanuaril 1863. a. anti välja uus Äri-maksu-seadus²⁾, milles leidsid määrused, missugune tegevus kuulub kaubanduse hulka, seal seas, missugune on vaba kaubandus, missugune tunnistuste järele. Selle tõttu heideti Sead. Kogu 1863. a. järjes kodifikatsiooni teel Kauband. Sead. välja kõik samasisulised §§. Sama aasta järjes ja samuti kodifikatsiooni teel lisati Tööstuseeaduse § 37. juurde märkus, et kõiksuguste vabrikute ja tehaste pidamine loetakse kaubanduslikeks tegevuseks, mis sünnib maksuta või maksuliselt Äri-

1) Tuleb ette ka juhtumusi, kus kaubandust nimetatakse kaubanduslikeks äriks (торговый промысел); siin on äri (промысел) tarvitatud kui tõe nimetus, mis jaguneb liikideks: kaubanduslikeks (торговля) ja tööstuseks (промышленность).

1) Eestis olid niisugused kauplejad tuntud „harjakeste“ või „harjuskite“ nime all

2) Положение о пошлинахъ за право торговли и другихъ промысловъ 1. Янв. 1863, г.; kodifitseeritud S. K. 1863. a. järjes Posl. S. § 464. lisana.

maksu-seaduse põhjal¹⁾. 9. veebruaril 1865. a. anti välja jälle uus Ärimaksu-seadus²⁾, milles räägitakse juba „kaubandusest ja tööstusest“, ilma ära tähendama, missugused on kaubanduslised, missugused tööstuslised ettevõtted. 8. juunil 1898. a. anti välja tänini maksev Ärimaksu-seadus³⁾, milles on juba läbi viidud ettevõtete jaotus kaubanduslisteks ja tööstuslisteks, iseseisva liigitamisega põhi-ärimaksu maksmiseks. Enne seda olid aga niihästi töösturid kui kauplejad, kui nende äriala maksust vabastatud ei olnud, kohustatud võtma kaubandustunnistuse ja lisaks sellele piletid, milledest igaüks andis õiguse pidada mingit ettevõtet, ükskõik, kas kaubanduslist või tööstuslist. Sealjuures võisid enne 1868. a. Ärimaksu-seaduse väljaandmist kaubanduslist ehk tööstuslist ettevõtet, kui see ärimaksust vaba ei olnud, pidada esiteks kaupmehed või muust eesõigustatud seisusest isikud, kes vastavasse kaubagildisse olid sisse astunud, teiseks talupojad, kellel puudus õigus gildidesse astuda ja kes vastavalt võetud kaubandustunnistusele loeti kaubandusejärgkudesse; nendest pidid kolme esimese järgu tunnistuse võtjad oma passid jätma renteisse ja kaupmehe-passid võtma. 1868. ja 1865. a. Ärimaksu-seaduse järele nimetati kaubandustunnistusi ka gilditunnistusteks; neid võisid üldisel alusel võtta ka talupojad; kaubandustunnistuse võtja omandas, kui ta endisesse seisusesse ei soovinud jääda, tunnistuse võtmisega kaupmehe nimetuse

1) 1906. a. järjes heideti see märkus (selleaegse numeratsiooni järele § 67. juurde) kodifikatsiooni teel välja. Allikaks on näidatud 1898. a. Ärimaksu-seadus.

2) Положение о пошлинахъ за право торговли и другихъ промысловъ 9. Февр. 1865. г.; kodifitseeritud S. K. 1868. a. järjes Posl. S. § 464. lisana.

3) Положение о государственномъ промышленномъ налогѣ 8. Июня 1898. г.; kodifitseeritud Otsek. Maksude Seaduse 1903. a. v/a. § 366. ja järgm.

ja loeti ühes perekonna-liikmetega, kes tunnistusse sisse kantud, kaupmehe-seisusse¹⁾.

Teine põhjus: toimingute ühesugune iseloom kaubanduse ja tööstuse alal ja ühesugune kohtu alluvus nende toimingute alal. Näiteks, kaupmees ostab kauba sisse ja müüb välja; tööstur ostab materjali sisse, töötab ümber ja müüb välja. Sünnivad seesugused toimingud kaupmeeste ja töösturite vahel nende äriala, siis on nad kahekülgselt kaubanduslised ja alluvad vaidluse puhul teatavate eranditega kaubanduskohtule (Kaub. Kp. S. § 40 47). Baltimaal, kus kaubanduskohtuid sisse ei seatud, tehti kaubanduskohtulise alluvuse asjade tarvis tsiviilkohtupidamise korras erandid (Ts. Kp. S. § 1805. lisa). Maksujõuetus loetakse kaubandusliseks, selle peale vaatamata, kas ta tekkis kaubanduse või tööstuse alal (Kaub. Kp. S. § 386 ja selle allikad).

Seaduse järele ei ole kaubandus ja tööstus siiski mitte ühemõistelised. Kõige pealt lähevad nad lahku oma administratiiv-õiguse poolest. Nad on küll osalt korraldatud ühiste seadustega, mis on nii ühe kui teise kohta maksvad, selle peale vaatamata, kus need seadused on kodifitseeritud. Näit., tööstuse kohta on maksvad seadused mitte ainult kaalude ja mõõtude, vaid ka kaubaraamatute kohta, mis leiduvad Kaubanduseseaduses. Peale selle on aga kaubandus ja tööstus kumbki eraldi seadustega korraldatud, mis leiduvad mitte ainult Kaubanduse-, Tööstuse- ja Töökaitse seadustes, vaid on laiale külvatud üle kõige Seaduste Kogu. Näit.

1) 1863. ja 1865. a. Ärimaksu Seadustega peale kaubandustunnistuste olid sisse seatud veel äritunnistused, mis mingi isiklikkusi õigusi ei annud: 1) pudukaubanduseks, mis ka õiguse andsid vähemate tööstusasutuste pidamiseks; 2) ümberveo kaubanduseks; 3) ümberkande kaubanduseks; 4) linnaelanikudele — käsitöölisele, kes töötasid ilma palgaliste töolisteta, ainult oma perekonna liikmete abil, ja 5) kaubaselidele.

leiduvad need seadused ka Kreditseaduses, Teedeseaduses, Üldises Raudteeseaduses, Mäeseaduses jne. Kaubandus ja tööstus lähevad osalt lahku ka oma finants-õiguse poolest, niipalju kui nende maksustamine 1898. a. Ärimaksu-seaduse järele sünnib eraldi järkude järele.

III.

Astudes praegu maksva 1916. a. Kaalu-mõõdu Seaduse läbivaatamisele (millega kaasas käib Kaalu-mõõdu Peapalati Seadus ja teiste seaduste muutused ning täiendused) leiame, et selle maksvus ei ole piiratud mitte ainult kaubandusega ja tööstusega, vaid on üldine kõigil juhtumustel, kus tarvitatakse kaalusid ja mõõtusid.

1916. a. Kaalu-mõõdu Seaduse § 13. järele selles seaduses tähendatud kaalu-mõõdu üksusi (Vene ja meetrisüsteemilisi) tarvitatakse vahetuses, ostus, müügis ja kõigis kroonu ja era-asjades ning toiminguis. Selle § märkuse põhjal võib muusüsteemilisi kaalu-mõõdu üksusi ainult kaubandus-tööstusministri loaga tarvitada toiminguis, mis käivad välismaale saadetavate kaupade kohta.

Sama Seaduse § 26. nõuab, et kõiksugustel toimingutel, vahetuse, ostu, müügi puhul, tööde hindamisel töötasu maksmiseks, materjalide vastuvõtmise ja andmise korral peab tarvitama kaalu-mõõdu riistu, mis vastavad seaduse nõuetele, sinna hulka arvatud ka tembeldamine.

Tõuseb siiski küsimus, kas on siin jutt ehk ainult toimingutest, mis kaubanduses ja tööstuses ette tulevad.

Selle peale on vastus eitav.

Esiteks, 1916. a. Kaalu-mõõdu Seaduses räägitakse selle seaduse nõuetele vastavate kaalude ja mõõtude tarvitamisest parallelselt kaubandus- s, tööstuses ja üldse kõiksugustes toimingutes, näit. § 35. ja 44.

Teiseks, 1916. a. Kaalu-mõõdu Seadus ei paku selles suhtes midagi uut. Ta on osalt endistest Kaalu-mõõdu Seadustest sõna-sõnalt maha kirjutatud; osalt on need

endised seadused temas täielikumalt välja arendatud, osalt uute määrustega täiendatud. Endiste Kaalu-mõõdu Seaduste maksvus ei olnud aga ka mitte piiratud ainult kaubandusega ja tööstusega.

1842. a. Kaalu-mõõdu Seaduse järele tuli seaduslikke Vene kaalu-mõõdu üksusi tarvitada „kõikides kroonu asjades, era- ja kaubanduslistes toimingutes, sise- ja välismaalistes, ostus ja müügis, maamõõdus, ehituste ja metsamaterjali valmistamisel ja üldse, kus iganes kaalusid ja mõõtusid tuleks tarvitada“ (§ 1¹). Kõik kohtu- ja ametiasutused, börsikomiteed ja kaubadeputatsioonid, maaklerid, notaariused, maamõõtjad ja arhitektid, nõndasama kõik asutused ja isikud, kes valmistusi tegid kroonu tarvis, pidid, niipalju kui see nendes puutus, selle järele valvama, et kõikides asjades, aktides, kaubanduslistes toimingutes, maamõõdus, ehituste juures tarvitataks ainult seaduslikke Vene kaalusid ja mõõtusid (§ 2). Kõigil kauplejail ja kõiksuguste tööstussaaduste valmistajail pidid vissipoollest olema tembeldatud kaalud ja mõõdud, aga koduses elus ja iseäranis külades oli lubatud tarvitada mitmesugust vormi koduseid mõõtusid; nende võrdlemiseks pidi aga igas vallavalitsuses, nõndasama ka kõigil kroonu mõisate valitsejail ja administraatoritel vissipoollest olema tembeldatud kaalud ja mõõdud (§ 9). Paiguline järelevalve kaalu-mõõdu asjus oli politsei hooleks; peale selle võidi määrata erakorralisi revideerimisi (§ 2. 10—17).

1899. a. Kaalu-mõõdu Seadus oli veel laiema ulatusega. Mitte ainult selles seaduses ettenähtud kaalu-mõõdu üksusi, vaid ka selle seaduse nõuetele vastavaid ja seaduslikult tembeldatud kaalu-mõõdu riistu

---

1) 1842. a. Kaalu-mõõdu Seadus pandi 1. jaanuaril 1845. a. maksma kõikides endise Vene riigi osades, muu seas ka Baltimaal, selle erandiga, et maamõõdu-kaartides ja aktides tuli peale Vene mõõtude tähendada ka kohalised mõõdud, vaidluste lahendamiseks.

pidi tarvitama kõikides asjades ja toimingutes, kus vaja läks kaalusid ja mõõtusid tarvitada (§ 10, 26). Selle järele pidid valvama, niipalju kui see kellesegi puutus, kõik valitsuse- ja omavalitsuse-asutused, vabriku-inspektorid ja proovikoja-ametnikud, börsikomiteed, notaariused (§ 42, 43). Paiguline järelevalve kaalu-mõõdu asjus oli politsei hooleks; peale selle võidi määrata erakorralisi revideerimisi (§ 41, 44—49).

IV.

Sel kombel ei jää mingit kahtlust, et 1916. a. Kaalu-mõõdu Seaduse maksvus ei ole piiratud mitte ainult kaubandusega ja tööstusega, vaid on üldine kõigil juhtumustel, kus tarvitatakse kaalusid ja mõõtusid. Kui aga pöörame karistusmääruste poole kaalu-mõõdu asjus, mis tähendatud seaduse väljaandmise puhul maksma on pandud, siis näeme, et N. S. 1175., 1176., 1177., 1395^a. ja 1399. paragrahvis¹⁾ on karistus määratud ainult kauplejatele ja töösturitele. Selle tõttu tõusevad kõige pealt järgmised küsimused.

Esimene küsimus: kas tuleb siin analoogiat tarvitada, s. o. kauplejatele ja töösturitele määratud karistust tarvitada ka muude isikute kohta?

Ma leian, et selle küsimuse peale tuleb eitavalt vastata.

Siin puuduvad alused analoogia tarvitamiseks. Ei ole tegemist väärnähtusega, mida seaduseandja kasuistliku seadlusandluse puhul oleks silmist ära lasknud või oleks ette näinud ja see oleks hiljemini tekkinud. Seaduse nõue käib kõikide toimingute kohta, osaliste peale vastamata, kuna karistus on määratud ainult kauplejatele ja töösturitele. Sellest järgneb, et seaduseandja on sedaviisi talitanud sihikindlalt ja meelega.

Endiseski redaktsioonis käisid Nuhtluseseaduse karistusmäärused kaalu-mõõdu asjus ainult kauplejate ja töösturite

kohta, kui ka nendes jutt oli ainult kauplejast ja kauplemisõigusest, mis, nagu eespool näidatud, tähendasid ka töösturit ja tööstuse-õigust. Näit., N. S. 1885. a. v/a. § 1175 (1845. a. redaktsioonis, mis muutmata püsis kuni 1916. aastani) määrab karistuse kauplejatele, kes tarvitavad tembeldamata kaalusid ja mõõtusid ehk margapuud, mis on lubatud ainult ümberkande-kauplejatele¹⁾.

Omavalitsuse ajal on Vene Senat analoogilises küsimuses kaalu-mõõdu asjus seisukoha võtnud. Selle tõttu, et endistel ja praegu maksvatel karistusmäärustel on neis asjus ühesugune ulatus, ei ole järgmised endiste määruste kohta käivad Senati seletused oma tähendust täiesti veel kaotanud.

1) Karistusmäärusi võib Kaubanduse asjus analoogia teel tarvitada kauplejate kohta (Kr. K. D. otsus 1868. a. nr. 558, Butõgini asjas). Põhjust selleks seletuseks andis asjalugu, et kaupleja tarvitas plekktoopi, mis oli selleaegse seadusega keelatud (Kaub. S. 1857. a. v/a. § 2782 p. 4), kuna karistust selle eest seaduses ei olnud määratud. Senat leidis, et selletõttu, et plekktoobile tembeldamiseks plommi külge ei saa panna, tuleb sel juhtumusel karistus määrata N. S. § 1175. põhjal, kui tembeldamata mõõdu tarvitamise eest.

2) Kauplejatele määratud karistust ei või laiendada muude isikute peale (Kr. K. D. otsus 1884. a. nr. 26, Jefremovi asjas). Põhjust selleks seletuseks andis juhtumus, kus talupoeg müüs linna turul van-

1) Tähendatud §1175. sisust on näha, et ta kokkuseadmisel on materjaliks olnud 1842. a. Kaalu-mõõdu Seaduse § 9., mis nõuab tembeldatud kaalude ja mõõtude pidamist kauplejailt ja kõiksuguste tööstussaaduste valmistajailt, § 23; mis keelab margapuu tarvitamist ja lubab selle tarvitamist 1797. a. konstruktsioonis ainult ümberkande-kauplejaile, ja § 20, mis määrab tembeldamata kaalude ja mõõtude tarvitamise eest sama karistuse, mida määrab tähendatud § 1175. Siin on seaduseandja ühendanud kauplejad ja kõiksuguste tööstussaaduste valmistajad (töösturid) kauplejate nimetuse all.

1) Tekst allpool, VIII. peatükis.

krilit kurke tembeldamata mõõdluga, mis pealegi oli $\frac{1}{8}$ vähem seaduslikust mõõdust. Senat leidis, et karistust ei või talle määrata N. S. § 1176. põhjal, milles on ette nähtud kauplemis-õiguse äravõtmine, mis käib kauplejate kohta, kes maksuliste tunnistuste järele kauplevad, mis nendele mitmesugused kaubanduslised õigused annavad, mis aga mitte ei käi maainimeste kohta, kes turul põllumajanduse-saadusi müüvad, mis lubatud on ilma maksuta ja tunnistuseta, ilma et need sellega mingid kaubanduslisi õigusi omandaksid; et käesoleval juhtumusel võidi kaebealust vastutusele võtta ainult R. N. S. § 173. põhjal pettuse eest ja süüdlaseks mõista ainult sel korral, kui ta teadlikult ja pettuse sihil tarvitab eba-õiget mõõtu ostja kahjuks, missugused asjaolud peavad kohtu poolt konstateeritud olema¹⁾.

Teine küsimus: Kas kaalu-mõõdu asjus on lubatud politseikorraldustega ja administratiiv- ehk sundmäärustega R. N. S. § 29. ettenähtud vastutust luua isikute kohta, kelle kohta seaduses karistumäärused puuduvad?

Leian, et selle küsimuse peale tuleb eitavalt vastata.

1916. a. Kaalu-mõõdu Seadus kitsendas politsei kompetentsi kaalu-mõõdu asjus äärmiselt. Politsei kohus on ainult märgatud väärnähtustest sel alal teatada kaalu-mõõdu valve organitele ja revideerimise korral nendele tarvilist kaasabi anda (K.-m. S. § 46). Kaubandus-tööstusministril on õigus anda juhatuskirju, kokkuleppel vastavate ametkondadega, Kaalu-

1) Sel ajal oli Sise-Venemaal yallakohtu alluvuse asjus (seisuse ja süüteokohta järele) seadusevastaste kaalude ja mõõtude tarvitamise eest müümisel isesugune karistus (kaalu-mõõdu riistade äravõtmine, hävitamine ja 1 rubla trahvi iga riista pealt); isearaline karistus oli ka pettuse eest kaalu-mõõdu asjus (1842. a. K.-m. S. § 23. märkus; V. S. K. IX k. Üld. Talur. S. 1876. a. v/a. § 101, 102 märkus 1; Kroonu Asunduste Heakorra Sead. 1857. a. v/a. § 530, 531; Üld. Talur. S. 1902. a. v/a. § 162, 164 lisa, § 76, 77).

mõõdu Seaduse § 1—49 täitmiseks (K.-m. S. § 50 p. 5). See tähendab, vastavalt kitsendati ka kuberneride (Eestis siseministri) õigust sel alal sundmäärusi anda (Üld. Kub. S. § 421) Peale selle on kaubandus-tööstusministril õigus välja anda määrusi ja juhatuskirju kaalu-mõõdu riistade konstruktsiooni kohta, lubatud kõrvalekaldumise kohta seaduslikust määrast (K.-m. S. § 27, 28, 33, 50 p. 2,3). Nende määruste ja juhatuskirjade rikkumise eest on N. S. § 1175. 1916. a. redaktsioonis karistus määratud ainult kauplejatele ja töösturitele.

Maakonna-nõukogudele on lubatud sundmäärustega kohustada viljakauplejaid vilja kaalu järele vastu võtma ka niisugustes kohtades, mis Kaub. S. § 820 (1916. a. järg § 846) pole ette nähtud. Nende sundmääruste rikkumise eest on karistus ette nähtud R. N. S. § 48^a 1). Peale selle on Maakonna-nõukogudele ja Linna-volikogudele õigus antud sundmäärustega taksisid kindlaks määrata ühiskondlike kaalude (общественные весы) tarvitamise eest. Rohkem õigusi sundmääruste andmiseks kaalu-mõõdu asjus seadus omavalitsuse-asutustele ei anna²⁾. Siiski on linna-, maakonna- ja alevi-omavalitsused asunud sundmääruste andmisele kaalu-mõõdu asjus oma turukordades, aluseks võttes õigust sundmäärusi anda turgude ja laatade sise-mise korra kohta. Seesugust praktikat

1) Sundmääruste rikkumiste eest kannavad süüdlased vastutust R. N. S. § 29. põhjal ainult siis, kui needsamad vääртеод pole muudes karistumäärustes ette nähtud (Linnas. § 110¹; Semstvoas. S. § 114¹; Alevis. § 68; Üld. Kub. S. § 423).

2) Vaata: Linnaseadus 1915. a. v/a. ja muutused Sead. ja Korrald. Kogus 8. juulist 1917. a. nr. 157 § 869; Semstvoas. Seadus 1915. a. v/a. ja muutused samas Kogus 8. juulist 1917. a. nr. 157 § 870; Eesti Kub. Adm. ja Omaval. Seadused samas Kogus 28. juulist 1917. a. nr 173 § 952, 959; Aleviseadus samas Kogus 9. aug. 1917. a. nr. 187 § 1082.

ei või õigeks tunnistada. Sundmäärus kitsendab nende kodanikkude tegevusevabadust, kellesse see võib puutuda. Sel-lepärast ei või sundmääruste andmise õigust laiendavalt tõlgendada. Oleks seaduseandja tahtnud omavalitsuse-asutustele õigust anda sundmäärustega kaalude ja mõõtude tarvitamist turgudel ja laatadel korraldada, siis oleks ta seda seaduses otsekohe välja ütelnud. Allpool pööran sel alal antud sundmääruste juurde veel tagasi.

V.

Ma leian, et kaalude-mõõdude asjus on sanktsioonid mitmesugused. Nad võivad olla kaelakohtulised, võivad olla ka ilma kaelakohtulise iseloomuta; võivad ka koguni puududa.

Kauplejate ja töösturite tarvis on iseäralised karistumäärused (N. S. § 1175, 1176, 1177, 1395², 1399; R. N. S. § 48⁸).¹⁾

Proovitemplite võltsimise eest on vastutus kõikidele ühesugune (N. S. § 1395¹).

Väljaspool kaubandust ja tööstust võib riigi ja omavalitsuse ametnike kaalude-mõõtude asjus vastutusele võtta hooletuse eest nende teenistuse alal distsiplinaar-või kaelakohtulises korras (N. S. § 410, 411).

Sel juhtumusel näit., kui kinnisvara tarvis tuleb uus krepostiregistri osa avada, võib notaarius vastava lepingu tõestamisest ja kreposti jaoskonna ülem selle kreposteerimisest avalik-õiguslikes huvis loobuda,

1) Scherschenevitsch on arvamisel, et riiki ja omavalitsust ei või lugeda kauplejaks (Купец-торг права, изд 1924 г., I, стр. 138). Seda arvamist ei või küll võtta kui vastuvaidlemata tõde. Riik ja omavalitsused on kohustatud oma puht-äriliste ettevõtete peale võtma äritunnistused, kusjuures nad ka muude korralduste alla langevad, mis Ärimaksu-seadusega äriliste ettevõtete kohta on maksuma pandud (Otsek. M. S. 1914. a. v/a. § 532, 589). Ma arvan, et riigi ja omavalitsuse ärimaksu alla käivate ettevõtete juhatajad kannavad kaalude-mõõtude asjus vastutust üldisel alusel muude kauplejatega ja töösturitega. Iseasi on, kui riik teotseb kui regaaliate ehk monopolide kasutaja.

kui lepingus ei ole tarvitatud seadusemääralsed mõõdud (Not. S. § 90, 130, 320 p. 1 lit. g, 352 p. 4). Ka muudel juhtumustel võib notaarius lepingu tõestamise kohta eitava seisukoha võtta, kui kaalude-mõõtude reeglite rikkumisel on avalik-õiguslikes suhtes oluline tähtsus, näit. laeva kreposti tõestamisel (Kaub. S. § 103 p. 1, 2; K.-m. S. § 8. märkus¹⁾). Veel mitmel alal võib kaalude-mõõtude reeglitel sanktsioon olla ilma kaelakohtulise iseloomuta.

Peale selle kannavad kõik isikud eraldi või koosvastutust petuse eest, kui kahju-saaja kaebab pettuse üle ja kui sel juhtumusel on tõepoolest olemas eraldine pettuse koosseis (R. N. S. § 173 ja järgm.; N. S. § 1666 ja järgm.). Puudub aga kaebus pettuse üle, siis ei ole ka põhjust pettuseküsimumst üles võtta. Lepingute suhtes on mõõduandev lepinguosaliste endi seisukoht.

Ostas näit. keegi turul talumehelt koti kartuleid ilma kaalumata ehk mõõtmata või tembeldamata ehk ebaõige või mitte seadusliku kaalu ehk mõõduga ja ei leia end petetud olevat, siis ei ole siin vastutust ostjal ega müüjal ja ei ole kellelgi õigust end nende vahekorda segada.

VI.

Kaalude-mõõtude valve organid Eestis on: 1) ülem valveorgan — proovikoda, kes täidab Kaalude-mõõtude Peapalati ja kohalike palatite ülesandeid ja kes teostab valvet oma ametnikkude läbi (K.-m. S. § 43; K.-m. Peapalati S. § 2. p. 10, 11²⁾); 2) kohalikud valveorganid — vastavad Maakonna- ja Linnavalitsused, kelle valve

1) Not. S. § 97 on ära muudetud 1919. a. 1. aprilli seadusega (R. T. 1919. a. nr. 24); siiski tuleb vastavalt asjaoludele notariaalpraktikas nõuda seaduslike mõõtude tarvitamist.

2) Kaalude-mõõtude Peapalati ja kohalike palatite kohuste panemine proovikoja peale on kirjutamata element Eesti riigiõiguses. Selle kohta puudub seadus.

piirist langevad välja riigiasutused ja raudteed, mis otsekohe alluvad proovikojale (K.-m. S. § 44). Maakonna- ja Linnavalitsused peavad riigi kulul proovi kaalu-mõõdu komplektidega varustatud olema (1916. a. 3. juuli Sead. XVIII j.).

Informeerijad organid on: 1) kohalikud ärivalve-organid (maksuinspektorid, aktsiisiametnikud jne.), kes ärides käies ka selle järele vaatavad, kas kaalud ja mõõdud seal on tembeldatud ning millal, ja märgatud väärnähtused teatavad kaalu-mõõdu valve organitele (K.-m. S. § 45); 2) politsei, kes, nagu juba eespool tähendatud, märgatud väärnähtustest teatab kaalu-mõõdu valve organitele ja annab nendele tarvilist kaasabi revideerimisel (K.-m. S. § 46). Samas ulatuses tuleb mõista ka vallavanemate ning nende abide ja alevivalitsuste kohuseid kaalu-mõõdu valve asjas (1865. a. Valla-omaval. Sead. § 19 lit. e; kodifitseeritud Üld. Kub. S. § 849 p. 6; Alevis. § 96 p. 9).

Kaalude ja mõõtude revideerimine on pandud kaalu-mõõdu valve organite peale; nende peale on pandud ka protokollide tegemine ja süüdistuse tõstmine ning ülevalpidamine sellis korras, mis ette nähtud Kr. Kp. S. § 1215. ja 1216. (K.-m. S. § 43, 44, 48; K.-m. Peapalati S. § 2 p. 11¹). Riigiasutuses ilmsiks tulnud väärnähtuse üle kaalu-mõõdu asjus seab revideerija asutuse esindaja juuresolekul akti kokku, mis saadetakse proovikotta, korralduseks (K.-m. S. § 48 märkus).

Tagasi pöörates omavalitsuste sundmääruste juurde turukordade kohta leiame, et Riigi Teatajas väljakuulutatud turukordadest ainult Nuustaku ja Antsla turukordades²) puuduvad määrused kaalude

1) Kus pole maakonna- ja linna-omavalitsuse asutusi sisse seatud, seal täidab nende aset süüdistuse tõstmises ning ülevalpidamises politsei (K.-m. S. § 48). Eesti kohta see ei käi.

2) R. T. 1920. a. nr. 115/116 (Nuustaku); 1921. a. nr. 82 (Antsla),

ja mõõtude kohta, kuna teistes¹) nad leiduvad. Nendes viimastes turukordades räägitakse kaalude ning mõõtude tarvitamisest kas üldse või kauplemise puhul või kauplejate poolt. Sundmäärused selles suhtes ei ole seadusepärased kõige pealt sellepärast, et omavalitsuse-asutustel puudub seaduse järele nagu eespool tähendatud, õigus kaalu-mõõdu asjus sundmäärusi välja anda, peale väheste erandite (vilja sisseostu kohtade ja ühiskondlikkude kaalude takside kohta). Peale selle leidub ühes osas nendest määrustest ka muid vastolusid seadustega. Näit. leiduvad mitmes turukorras (Kuresaare, Sindi j. t.) määrused kaalude konstruktsiooni kohta. Korralduste väljaandmise õigus sel alal on ainult kaubandus-tööstusministril (K.-m. S. § 27, 50). Paide turukorrast leiame koguni määruse, et keegi peale alaliste müüjate, kellel linnalt renditud kohad, ei tohi oma kaasavõetud margapuid ja kaalusid tarvitada, vaid nad peavad seatud maksu eest linna kaalumaja kaalusid tarvitama. Seaduse järele aga ei ole ühiskondlikkude kaalude tarvitamine sunduslik, vaid vabatahtlik (Kaub. S. § 825; 1912 järg § 851).

Linna-, maakonna- ja alevi-omavalitsuste sundmäärused ei tohi üldisel alusel milleski vastolus olla seadustega (Linnas. § 109; Semstvoas. S. § 110; Alevis. § 63; Põhiseadus § 60 p. 7, 75 — R. T. 1920. a. nr. 113/114). Nende määruste vastolu Kaalu-mõõdu Seadustega tekitab järgmisi arusaamatusi.

Sundmääruste asjus on valve, vastutuselevõtmine ja süüdistuse ülevalpidamine politsei õigus ning kohus paralleelselt linna-, maakonna- ja alevivalitsustega (Linnas. § 112, 113; Semstvoas. S. § 113, 114;

1) R. T. 1919. a. nr. 110/111 (Tallinna); 1920. a. nr. 12/13 (Paide), 73/74 (Rakvere), 115/116 (Põltsamaa); 1921. a. nr. 43 (Valga), 90 (Haapsalu), 108 (Kuresaare); 1922. a. nr. 34 (Saare maakonna), 60/61 (Mõisaküla), 120 (Tõrva), 128 (Sindi).

Alevis. § 68, 96 p. 9; Kr. Kp. S. § 1216¹). See tähendab, omavalitsuste sundmäärused kaalu-mõõdu asjus toovad need asjad valve, stüdistuse tõstmise ning ülevalpidamise suhtes jälle politsei kompetentsi, kuna selles suhtes need asjad 1916. a. Kaalu-mõõdu Seadusega politsei kompetentsist on ära võetud. See tekitab segadust väärtegade jälgimises kaalude-mõõtude asjus.

Edasi, inimesed, kes „ilma paha mõteta“ turule tulevad oma saadusi müüma, satuvad kimpu tembeldamata kaalu-mõõdu riistade pärast, kuna nad seaduse järele on vastutusest vabad. See halvab majanduslist elu väärtuste ringimise alal.

Kuidas reageerida niisuguste sundmääruste peale?

Esiteks, linna-, maakonna- ja alevi-omavalitsuste sundmääruste peale võib kaebust anda administratiiv-kohtukorras, ilma et selleks oleks mingit tähtaega (Linnas. § 110²; Semstvoas. S. § 111¹; Al. S. § 66).

Teiseks, sundmääruste seadusepärasuse järele valvavad, niipalju kui see nende tegevusse puutub, kõik kohtu-, valitsuse- ja omavalitsuse-võimud (Põhisead. § 60 p. 7, 75, 86; Omaval. Järelev. S. § 4, 5, 8 — R. T. 1919. a. nr. 78). Kõige pealt ei või sundmäärused, niipalju kui nad on seadusega vastolus, täitmist leida.

Kohtuvõimudel tuleb kaalude-mõõtude asju igatahes vormilisel põhjusel lõpetada, kui mitte-õigesti alustatud, sel juhtumusel, kui stüdistust tõstab mitte selleks õigustatud kaalude-mõõtude valve organ, vaid politsei, välja arvatud juhtumus, kus kahju-saaja kaebab ka pettuse üle; siis on selles viimases osas mõõduandev juba asja sisuline külg. On aga stüdistus tõstetud vormiliselt õigesti, siis ei või eba-õige kvalifikatsioon olla asja lõpetamise põhjuseks; siis tuleb juba igatahes ära kaaluda asja sisuline külg ja vastavalt asjaoludele asjale käik anda või asi lõpetada.

Muidugi mõista tuleb kaalude-mõõtude valve organitel igakord ka ära kaaluda, kas käesolev väärnähtus kaalu-mõõdu alal

on seaduse järele karistatav; ilma selleta ei ole põhjust protokollki kokkuseadmiseks ja stüdistuse tõstmiseks. Protokoll tuleb kokku seada ainult niisuguste kaalu-mõõdu reeglite rikkumise üle, mis käivad kohtuliku jälgimise alla (K.-m. S. § 48; Kr. Kp. S. §§ 1130, 1215, 1223).

VII.

Kaalude-mõõtude asjus kauplejaile ja töösturitele määratud karistuse tarvitamiseks (N. S. § 1175 j. t.) on mõõduandvad kaks momenti: 1) et isik oleks kaupleja või tööstur¹) ja 2) et ta talitaks oma äritegevuse piirides.

Keda tuleks vastutuselevõtmisel ja karistuse määramisel lugeda kauplejaks ja karistuse määramisel lugeda kauplejaks ja töösturiks?

Ma arvan, ainult niisugust isikut, kes kaupleja ja tööstur on seaduse mõiste järele.

Majanduslise mõiste järele kuulub soetatavasse tööstusse ka põllumajandus. Seadus aga ei loe põllumajandust ja oma põllumajanduse saaduste ümbertöötamist ning müümist tööstuseks ega kaubanduseks. See on üldreegel, millest seadus teeb üksikuil juhtumusil erandeid. Näit. ei ole suuremad põllumajanduslised jahu- ja saeveskid, piimatalitused jne., kuigi nad oma põllumajanduse saadusi ümber töötavad, nõndasama ka oma põllumajandusliste saaduste kauplused seaduses äratähendatud asjaoludel ärimaksust vabastatud (Otssek. M. S. 1914. a. v./a. § 453 p. 26, 29)²). Kalapüük on üks põllumajanduse harudest ja on korraldatud Põllu-

1) Vastavalt asjaoludele võib vastutus langeda ka esindajate, juhatajate või äriteenijate peale.

2) 1863. ja 1865. a. Ärimaksu-seadustes (§ 2 p. 9) oli otsekohe öeldud, et kaubanduslisse tegevusse kuulub muu seas mõnede põllumajandusliste ettevõtete, nagu jahu- ja saeveskite, meiereide ja telliskivi-tehaste pidamine. Vastavalt asjaoludele (tööliste arvu peale vaadates jne.) käisid need ettevõtted üldisel alusel ärimaksu alla

majanduse-seadusõga, kuna ärilised kalapüügi-artellid loetakse ärimaksu alla käivaiks tööstusettevõtteiks (Otsek. M. S. 1914. a. v./a. § 449 lisa III). Seesugused, olgugi sisuliselt põllumajanduslised, kauplused ja tööstusettevõtted langevad kõigi nende korralduste alla, mis on maksvad muude ärimaksu alla käivate kaubandusliste ja tööstusliste äride kohta: äril peab olema silt, äritunnistus peab äris nähtaval hohal üleval olema, äril peab olema juhataja, kui teda ei juhata omanik ehk ta perekonna liikmed, peab olema iseäraline arvepidamine jne. (Otsek. M. S. 1914. a. v./a. § 472, 488, 543 p. 5, 6). See tähendab, nendel tegevusealadel teotseb isik kauplejana või tööstusrina ja kannab ka niisugusena vastutust kaalude-mõõtude asjus. Paralleelsete tegevusealade juurde tulen allpool veel tagasi.

Keda lugeda seaduse järele kauplejaks ja töösturiks, selle kohta leiame kõige rohkem juhtnõure 1898. a. Ärimaksu-seaduses (Otsek. M. S. 1903. a. v./a. § 366 ja järgm.; 1914. a. v./a. § 447 ja järgm.; muutused — R. T. 1919. a. nr. 110/111; 1920. a. nr. 61/62; 1921. a. nr. 1, 35; 1923. a. nr. 44).

Mitmed kaubanduslised ja tööstuslised ettevõtted on aga mitmesugustel põhjustel ärimaksust vabastatud, kuna muud korraldused kaubandusliste ja tööstusliste ettevõtete kohta, peale nende, mis on seotud äritunnistuse võtmisega, on siiski ka nende kohta maksvad¹⁾. Ühes sellega on vabastatud ärimaksust ka ettevõtted, mis ei ole kaubanduslised ega tööstuslised, nagu

1) 1863. ja 1865. a. Ärimaksu-seadustes leidus otsekohene määrus, et kauplejad tunnistustega või ilma käivad kõikides asjades ja vaidlustes Kaubanduse-seaduse alla (1863. a. S. § 25; 1865. a. S. § 23). Otsekoh. M. S. 1893. a. v./a. muudeti 1865. a. Ärimaksu-seaduse § 23 lõpp kodifikatsiooni teel ... „Kaubanduse ja Kaubanduse Kohutpidamise Seaduse alla“ (§ 288), mida sellega võib seletada, et 1887. a. eraldati Kaub. Kp. Seadus Kaub. Seadusest.

põllumajanduslised ja heategelised ettevõtted ja valitsuse- ning omavalitsuse-ettevõtted heakorra ja rahva tervishoiu ning toitluse alal jne. Peale selle võib ette tulla ka juhtumusi, kus tegemist on äritunnistuse võtmisest kõrvale puikleemisega, kuna ettevõtte seaduse järele käib ärimaksu alla.

Kui seadusest ei ole otsekohest vastust selle peale leida, kas ettevõtte on tööstusline või kaubandusline, tuleb juba pöörata seaduse tõlgendamise poole, kusjuures võib juhtnõuriks võtta neid põhijooni, mida kaubandusõiguse-teadus leiab kaupleja ja töösturi tegevuses. Need põhijooned, mis enam või vähem väljaspool vaidlust seisavad, on: tegevus äri viisil, vahekasu teenimise sihil. Kaupleja või töösturi äritegevuses leiduvad need põhijooned harilikult koos. Mõnel juhtumusel leiduvad nad aga üksikult või võivad ka koguni puududa, aga siiski jääb isik kauplejaks või töösturiks, kui ta niisuguseks loetakse seaduse järele. Näiteks, oma põllumajandusliste saaduste ümbertöötamises ja väljamüümises, kui ka seadus seda loeb teatavil tingimusil tööstuslikeks või kaubanduslikeks, langeb vahekasu teenimise siht ärs. Seaduse järele tuleb iga hanke ja töövõtte peale, kui see pole ühenduses muu paigulise äriga, võtta iseäraline äritunnistus (Otsek. M. S. 1914. a. v./a. § 462). Siin langeb ära äri viisil (korduv) teotsemine. Tarvitab ettevõtja töövõttes ainult isiklikku tööjõudu või annab hankelepingu järele oma põllumajanduse saadusi, siis langeb ära ka vahekasu teenimise siht. Selle peale vaatamata loeb seadus iga töövõtet ja hanget kaubanduslikeks ettevõtteks (Otsek. M. S. 1914. a. v./a. § 447 p. 1).

Kas on vastutuseküsimeses mingit tähendust nende toimingute iseloomul, mida kaupleja või tööstur oma äritegevuse piiris ette võtab?

Ma arvan, kaupleja või tööstur kannab säärasena vastutust selle peale vaatamata,

missuguse iseloomuga need toimingud on.

1) Toimingud võivad olla kahekülgselt kaubanduslised, näit. kauba ehk materjalide sisseostmine edasimüümiseks või ümbertöötamiseks teise kaupmehe või töösturi käest. 2) Toimingud võivad olla ühekülgselt kaubanduslised, näit. saaduste ehk materjalide sisseostmine isiku käest, kes ei ole kaupleja või tööstur ehk käesoleval juhtumusel seesugusena ei teotse, nõndasama ka väljamüümine seesugusele isikule. 3) Toimingud võivad olla kaubanduslised liituvad, ühe või kahekülgsed, kui kaupleja või tööstur ostab oma äri tarvis varustust, kütteaineid jne. ilma edasimüümise sihita. 4) Toimingud võivad olla ka mittekaubanduslised, juhusliselt seotud äriaga, näit., kui keegi müüb oma kaupluses peale muu kauba ka oma põllumajanduse saadusi, puu- või juurevilja omast aiast, või viljakaupleja ostab vilja ka oma koduse majapidamise või põllumajanduse tarvis.

Üks ja sama isik võib ühel ja samal ajal olla põllumees, kaupleja ja tööstur. Näit. leiduvad maal talukohad, kus peremehel on ka pood ja veski. Poes müües teotseb ta kui kaupmees, veskil töötades kui tööstur, kui ta suuremalt osalt võõrast vilja jahvatab. Seesuguste tööstusliste veskite hulka kuuluvad peaaegu kõik hollandi tuuleveskid ja vesiveskid. Jahvatab talumees omal veskil, millel pole üle nelja paari kive, suuremalt osalt oma vilja ja ainult juhusliselt võõrast vilja, siis on see põllumajandusline veski. Viimast seltsi on suuremalt osalt talu-tuuleveskid (Läänemaal — pukkveskid, Saaremaal — tuulingud). Käesolevas näites poes ja tööstuslisel veskil tarvitataivate kaalude ja mõõtude asjas kannab talumees vastutust kui kaupleja ja tööstur. See vastutus ei ulatu aga tema kui põllumehe peale. Põllupidamises, loomade kasvatuses, seal kõryal kalapüügis, jahis, oma põllumajanduse saaduste ümbertöötamises koduse käsitööga, — kõiges selles ei ole ta töös-

tur. Viib ta oma põllumajanduse ja selle kõrvalharude saadused turule, siis ei ole ta nende müümises kaupleja.

VIII.

Et seadused pole meil küllalt kättesaadavad, loen tarvilikuks üles märkida need muutused, mis 1916. a. 3. juuli seadusega Nuhtluseseaduses ja Krim. Kohutpid. Seaduses on tehtud.

N. S. § 1178 ja 1179 on ära muudetud.

N. S. § 1175, 1176, 1177 ja 1399 on maksma pandud järgmises redaktsioonis.

§ 1175. Töösturid ja kauplejad, kes on süüdi niisuguste mõõtude ja kaalude hoidmises kauplemise ehk äri tarvis, ehk kauplemises ehk äris pruukimises, mis on ilma seatud proovitemplita või ebaõiged või on keelatud seadusega ehk võimu seadusliku määrusega pruukimiseks kauplemises üldse või käesolevat liiki äris¹⁾, langevad karistuse alla arestiga kolmest nädalast kuni kolme kuuni ehk rahatrahviga mitte üle kolmesaja rubla.

Selle väärteo kordamise eest langevad süüdlased karistuse alla vangistusega neljast kuni kaheksa kuuni.

§ 1176. Mõõdu- ja kaaluriistu müügi tarvis valmistavate tehaste, vabrikute ja käsitöö-asutuste omanikud, nõndasama ka juhatajad, kes on süüdi mõõtude ja kaalude väljalaskmises enne esitamist sunduslikuks proovimiseks, langevad karistuse alla arestiga kolmest nädalast kuni kolme kuuni ehk rahatrahviga mitte üle kolmesaja rubla.

Sama karistuse alla langevad ka mõõdu- ja kaaluriistadega kauplejad, kes on süüdi niisuguste mõõtude ja kaalude hoidmises müügi tarvis ehk müümises, mis on ilma seatud proovitemplita, ebaõiged või keelatud pruukimiseks kauplemises.

§ 1177. Aktsiisi alla käivate jookide ja nende jookide tarvis määratud klaas-

1) „въ торговлѣ вообще или въ данномъ видѣ промысла“; kauplemise all on siin mõeldud ka tööstus ja äri all kauplemine kui ka tööstus.

nõude müüjad, kes on süüdi mitte-seadusemõõduliste nõude pruukimises või müümises, langevad karistuse alla arestiga kolmest nädalast kuni kolme kuuni ehk rahatrahviga mitte üle kolmesaja rubla.

Sama karistuse alla langevad ka vabrikandid, kes on süüdi mõõduliste nõude valmistamises, mis ei ole seadusemõõdulised.

§ 1399. Meister, vabrikant, kullasepp või kaupleja, kes on süüdi niisuguste kaalude ja pommide tarvitamises kalliste metallide ning kivide või pärlite kaalumiseks, mis on ilma seatud proovitemplita või ebaõiged või mis on keelatud kauplemises üldse või käesolevat liiki äris, langevad karistuse alla arestiga kolmest nädalast kuni kolme kuuni ehk rahatrahviga mitte üle kolmesaja rubla.

Selle väärteo kordamise eest langeb süüdlane karistuse alla vangistusega neljast kuni kaheksa kuuni.

§ 1175, 1176, 1177 ja 1399 tähendatud rahatrahv läheb nendes kohtades, kus valve kaalude ja mõõtude järele on maakonna ja linna-omavalitsuste päralt, viimaste kasuks, muudes kohtades riigikassa heaks.

Selles osas on need §§ muudetud 1919. a. 8. mai seadusega (R. T. 1919. a. nr. 80./81.), mille järele kõik rahatrahvid, peale nende, mis eraisikute kasuks on määratud, tuleb lugeda riigikassa sissetulekuks.

Nuhtluseseadus on täiendatud järgmistele § 1395¹ ja 1395².

§ 1395¹. Süüdlane võlts-proovitempli valmistamises, mis on määratud mõõtude ja kaalude tembeldamiseks, seesuguse võlts-proovitempliga kaalude ja mõõtude tembeldamises, prooviasutuse poolt pealepandud proovitempli muutmises või proovitempli pealepanemises ilma prooviasutusest langeb karistuse alla vangistusega neljast kuni kaheksa kuuni.

§ 1395². Tööstur või kaupleja, kes on süüdi niisuguste mõõtude ja kaalude hoid-

mises kauplemise ehk äri tarvis ehk tarvitamises kaupluses ehk äris, millede peale, temale teadlikult, on pandud võlts-proovitempel või on muudetud prooviasutuse poolt pandud proovitempel või proovitempel on pandud ilma prooviasutusest, või niisuguste mõõtude ja kaalude tarvitamises, mis proovimiseks ja tembeldamiseks ei ole esitatud, vaid millel leiduvad proovitemplid, mis on võetud teiste mõõduriistade küljest, nõndasama ka seesuguste mõõtude ja kaalude edasiandmises kõrvalistesse kättesse, — langeb karistuse alla vangistusega kahest kuni nelja kuuni.

Krim. Kohtupid. Seadus on täiendatud järgmiselt (ilma § tähendamata).

Kaelakohtulise süüdistuse tõstmine ja vastavil juhtumusil kohtus süüdistuse ülevalpidamine süüdlase vastu mõõtude ja kaalude kohta käivate reeglite rikkimises pannakse selles korras, mis kindlaks on määratud väärteude kohta seltskondliku heakorra vastu (Kr. Kp. S. § 1215 ja 1216), Kaalude-mõõtude Peapalati ja kohaliste palatite ametnikkude peale, nõndasama ka semstvo- ja linnavalitsuste peale nendes kohtades, kus valve mõõtude ja kaalude üle on maakonna semstvoasutuste või linnavalitsuste päralt (K.-m. S. § 44), muudes kohtades aga politsei peale.

IX.

Kuidas talitada revideerimisel leitud tembeldamata, ebaõigete või seadusevastaste kaaludega ja mõõtudega? See küsimus äratab kahtlusi.

1842. a. K.-m. Seaduse järele tuli revideerimisel leitud tembeldamata ja ebaõiged kaalu-mõõdu riistad ära võtta ja ühes protokolliga kohtusse saata, kelle otsuse järele ebaõiged kaalu-mõõdu riistad tuli hävitada; äravõtmise alla ei käinud seaduslikust määrast raskemad kaalupommid, mida võidi parandada raskuse vähendamiseks, 1899. ja 1916. a. K.-m. Seadustes leidub ainult juhatus Kr. Kp. Seaduse peale. Kõigis kolmes K.-m. Seadustes

leidub määrus, et tembeldamiseks esitatud ebaõiged kaalu-mõõdu riistad antakse ehk saadetakse tagasi ilma tembeldamata. See tähendab, nende omanikud võivad neid lasta parandada või kolikambris hoida. 1916. a. K.-m. Seaduses leidub peale selle veel määrus (§ 37), et kui tembeldamiseks esitatud ebaõigete kaalu-mõõdu riistade toojad ehk saatjad neid määratud tähtajal tagasi ei võta ehk ei palu neid oma kulul tagasi saata, siis murtakse seesugused riistad, materjal müüakse ja puhas ülejääk antakse välja nende toojale ehk saatjaile.

Tembeldamata, ebaõiged või seadusevastased kaalu-mõõdu riistad ei käi konfiskeerimise alla praegu maksvate seaduste järele¹⁾. Sellest järgneb, et revideerimisel, protokollile kokkuseadmise puhul, ei ole ka nende äravõtmine Kr. Kp. S. § 1137. põhjal iga kord tarvilik. Näit. võiks õigete, tembeldamata kaalu-mõõdu riistade tembeldamist proovikoja ametnik revideerimisel otsekohe koha peal toimetada, ilma et pruugiks neid ära võtta.

Kohus võib asitõendustega talitada äränagemise järele vastavalt asjaoludele. On väärnähtus hooletuse tagajärg, siis võiks kaalu-mõõdu riistade kordaseadmist nõuda; on see võimatu, tuleks nad murda, materjal ära müüa ja puhas ülejääk omanikule välja anda; on aga tegemist aktiivse süüteoga, näit. võlts-proovitempli valmistamisega, siis võiks asitõenduse hävitada või kohtu ekspertiisi kabineti muuseumi anda (R. N. S. § 26; Kr. Kp. S. § 777; analoogiliselt: 1916. a. K.-m. S. § 37; U. N. S. § 36—38).

X.

Proovikoja poolt väljatõetatud uue Kaalu-mõõdu Seaduse kava järele pan-

1) Konfiskeerimist, kui lisakaristust, võib ainult seaduse järele määrata (N. S. § 58; R. N. S. § 2). Kaubandustööstusministeeriumi korraldus 16. dets. 1919. a. § 4 (R. T. 1919. a. nr. 108), mis tembeldamata mõõdu-abinõud konfiskeerimisele määrab, on seadusega vastolus ja ei või sellepärast täitmist leida.

nakse Eestis maksuma ainult meetrimõõdustik. Praegu maksva 1916. a. Kaalu-mõõdu Seaduse järele (§ 12) on meetrimõõdustiku tarvitamine fakultatiivne, s. o. vabatahtlik, lepinguosaliste soovil ja kokkuleppel. Sedaviisi võiks see ka edasi jääda. Proovikoja juhataja arvamise järele tuleks uute kaalude ja mõõtude muretsemine kaubandus-tööstusringkondadele Eestis maksuma umbes 75 miljonit marka; sellest rääkimata, et rahvale sünnitaks säherdune radikaalne murrang kaalude-mõõtude asjus ütle mata suuri raskusi. Raskusi sünnitaks see ka valitsuse ja omavalitsuse tegevuses mitmel alal.

Uue Kaalu-mõõdu Seaduse järele ei ole mingit tõsist tarvidust. Maksvas seaduses tuleks ainult tarvilised muutused teha. Peatun mõnel tarvilisel muutusel.

Kaalu-mõõdu Peapalati ja kohaliste palatite kohused tuleks seadusandlikul teel panna proovikoja peale. Tuleks määrata, missugused ja kus Eestis hoitakse alal kaalu-mõõdu üksuste algustüübid. Kaalude ja mõõtude revideerimine tuleks panna proovikoja juhataja ja ametnikkude peale, keda revideerimisel saadab politsei-ametnik, kes ka revideerija poolt konstateeritud väärnähtuse üle protokollile kokku seab. Protokollile annab politsei seadusliku käigu, rahukohtu alluvuse asjus täites stüdistaja kohuseid üldisel alusel. Puudub revideerijal mingil põhjusel võimalus revideerimisele ilmuda politsei-ametniku saatel, siis seab ta leitud väärnähtuse üle ise protokollile kokku, mille ta saadab politseile käigu andmiseks. Sel kombel jääks revideerijale ja politseile kummalegi ta eriala, milles tal rohkem vilumust on. Valitsusasutuste kohta jääks maksuma nüüdne erand. Linna- ja maakonna-valitsused võiksid kaalu-mõõdu asjus olla ainult informeerijad organid; revideerimisega pole nad tänini hakkama saanud ja saaksid vaevalt edaspidigi:

J. Trull.

Mõnda kohtulikkudest hüpoteekidest.

Kohtulikkude hüpoteekide mõiste annab meile Balti Tsiiviilseadustiku § 1412, mis käib järgmiselt: „Lõplik kohtuotsus, mille järele võlglaselt teatav rahasumma ehk muu nõudmine, mis raha peale tuleb ümber arvutada, välja mõistetakse, muudetakse krepostiraamatutesse sissekandmise läbi hüpoteegiks.“ Vastavalt sellele materjal-seaduse normile on Tsiiviil-Kohtupidamise Seadustikus § 1846 järgmise sisuga: „Vaatamata nõudmise pööramisest võlglaste kinnisvara peale on nõudjal õigus paluda tema kasuks tehtud lõplik otsus krepostiraamatusse sisse kanda“. Hassmanni ja Nolkeni „Kohtuasutuste muutmise Seaduses“ motiividenäena eespool-tähendud paragrahvide kohta on seletatud, et kohtulikud hüpoteegid on mõeldud asetada endiste mitteavalikkude hüpoteekide asemele: nimelt, endiste § 1412. ja § 1413. järele sai nõudja valdusse asetamisel (вводъ во владѣніе) pandi-õiguse võlglaste kinnisvaranduse peale: kuid säärased vaiklikud (безмолвныя) hüpoteegid käisid hüpoteekide avalikkuse põhimõtte vastu ja sellepärast tuli nad ära kaotada. Selle asemele on antud nõudjale õigus lõplik kohtuotsus (kui see on teatava rahasumma peale ümberarvutatav) hüpoteegina krepostiraamatusse sisse kanda.

Nii on lühidalt kohtulikke hüpoteeke käsitlevad seadused ja seletused nende maksmapanemise kohta.

Meil on viimasel ajal palju suuremal määral, kui see ennem oli, kohtulikke hüpoteeke tarvitama hakatud; neid tehakse iseäranis palju siis, kui kellegi võlglaste kinnisvara läheb avalikule müügile. Nendega tegemist tehes tekivad nii kohtutel kui ka kohtu tegelastel küsimused, millede peale eespool-toodud lühikestest seadusenormidest ja ka teistest nendega ühenduses olevaist normidest raske on vastust leida; see on seda raskem veel sellepärast, et endistel

aegadel tarvitati harva kohtulikke hüpoteeke ja selle tõttu ei ole meil nende suhtes mingit jäljendatud kohtupraktist olemas. Esimene nõudmine, kui kohtuotsust tahetakse hüpoteegiks muuta, on, et see kohtuotsus oleks lõplik. Lõplik kohtuotsus on „seadusejõusse astunud“ kohtuotsus, nagu seda Ts. Kp. S. § 892 ära määrab, s. o. esimese astme kohtuotsus, mis tähtjal ei ole edasi kaevatud, või teise astme kohtuotsus. Nii on mõiste „lõplik“ selge ja selle tõlgendamine ei tekitanud mingisugust raskust, seni kuni meil veel ei olnud maksmas Tsiiviilkohtu määrused sundotsuste kohta (§ 161¹—161²⁰). Viimaste maksmapanemisega tekkis kohtuis väga mitmesugune talituseviis sundotsuste hüpoteekide sissekandmisel. Nii kandis Tallinna-Haapsalu Kreposti-jaoskond sundotsused protesteeritud vekslit järel viibimata krepostiraamatusse; oli larvis ainult tõendust ette panna, et võlglastel täitmisest teada on antud. Hiljemini aga on mujal ja ka Tallinna-Haapsalu Kreposti-jaoskonnas hakatud sundotsuseid sisse kandma peale Ts. Kp. S. § 161¹⁰ tähtaja möödumist. Seda viimast seisukohta peab tingimata õigemaks tunnistama. Sundotsust Ts. Kp. S. § 161¹ korras võib lugeda sarnaseks eeltäitmisele pööratud kohtuotsusega; see viimane aga ei ole „lõplik“ kohtuotsus ja teda ei või kohtuliku hüpoteegina sisse kanda, enne kui ta seadusejõusse astunud.

Järgmine küsimus, mis meil tekib kohtulikkude hüpoteekide suhtes, on ühenduses Not. Sead. § 341-ga (Ajut. reegl. § 40). Selle paragrahvi järele peavad sissekandmisel krepostiraamatusse jääma algaktid. Kohtuliku hüpoteegi sissekandmisel tuleb algaktiks lugeda aga täitlehte või sundtäitmise puhul teatavaid dokumente kohtu pealkirjaga (§ 161¹). Vene-aegne kohtupraktis kaldus selle poole, et kreposti-jaos-

kondadel ei tule mitte täpsalt täita Not. S. § 341., ja võib krepostiraamatute juurde jätta ärakirja täitetoimetuse jätkamiseks (Ts. Kass. Dep. seletus nr. 108—1892. a.). Kuid juba Bazmakov pööras oma „Praktilises Juhatajas Kreposti-jaoskondadele“ tähelepanu selle seletuse mitteseaduslikkuse peale ja näitas, et kinnisvara omanik võib esineda nõudega — tühistada sissekanne, mis tehtud ilma algdokumendita, ja Kreposti-jaoskonna ülemalt kahjutasu nõuda. Tema arvamise järele oleks õigem niisugune kord, et Kreposti-jaoskonda jäetaks algdokument, s. o. sunniakt või täiteleht, ja see oleks eriti seks otstarbeks ning vastava pealkirjaga välja antud, kuna täitmiskorras otsuse täitmiseks teine täiteleht nõudjale välja antaks. Selleks võiks olla ka otsuse ärakiri vastava pealkirjaga. Peab ütleva, et eespool-tähendatud kord ehk oleks ainus õige käesoleva küsimuse lahendamise viis. Ühest küljest ei või Not. Seaduse § 341. täpsat nõuet täitmata jätta; algdokumentide krepostiraamatuisse jäätmine on nii tähtis, et nende puudumisel tuleb sissekanne tühistatavaks tunnistada; sest kui algdokumendid puuduvad, ei saa asjasse puutuv isik nõudekorras vaielda sissekande aluse vastu, näiteks, kui ta tahaks vaidlust tõsta võltsimise või mõnel muul põhjusel.

Teisest küljest peab sissenõudjale või malus jäetama kohtuotsust ka täitmiskorras täide viia — ja see oleks võimalik ainult siis, kui talle selleks veel teine täiteleht (ehk teine sundotsus ühes dokumendiga) välja antakse. Et asja tõesti ainult niimoodi võib lahendada, selgub veel pilllikumalt, kui me sundotsuseid protesteeritud vekslite järele vaatleme. Praegu protesteeritud vekslite järele sundotsuste kohtulikkudeks hüpoteekideks tegemisel valitseb niisugune kord: sissekandja võtab kohtupristavilt täitmiskorras akti ajutiselt välja (mõnikord ei toogi tagasi ja pristav jätkab endises tempos oma täitmisetoimetust), teeb sellest paar ärakirja; esitab Kreposti-jaoskonda; viimane annab täitmiskorras tagasi ühes pealkirjaga, et see

on kohtulikuks hüpoteegiks muudetud; nüüd on tal täitmisakt ja ka obligatsioon käes; aga täitmisakt — protesteeritud veksel pealkirjaga — peab käima ka Veksliseaduse järele; ütleva, kohtuliku hüpoteegi kinnisvara omanik — vekslite girant — ostis vekslite vekslipidajalt välja ja tahab V. S. § 53. põhjal tema eesolijalt vastutajalt vekslite järele võlga sisse nõuda. Ta ei saa seda teha, sest Not. S. § 363. põhjal peab ta kohtuliku hüpoteegina väljaantud vekslite Kreposti-jaoskonda esitama, et seda maha kustutada. Nii ei kõlba algveksel kohtuliku pealkirjaga praeguse korra järele selleks dokumendiks, mis esindab kohtulikkude hüpoteeki. Seesugust vastolu vekslite ja obligatsiooni vahel ei tekiks siis, kui teine sundotsuse täitmise akt (ilma algvekslita) Kreposti-jaoskonda algdokumendina sisse kantakse, kuna aga otsuse täitmisel esitatakse akt (veksel) sundotsuse pealkirjaga. Säärane kahe täitelehe välja andmine ei oleks mitte seaduse vastu, vaid põhjeks Ts. Kp. S. § 929. ja 931. täiendavas mõttes tõlgendamise peale. Pealegi võiks, nagu juba öeldud, hüpoteegi sissekandmiseks ka otsuse ärakiri olla.

Viimane küsimus, mis siin veel tuleks läbi vaadata, oleks: mis ajani võib kohtulikkude hüpoteeki kinnisvara peale sisse kanda, kui selle peale juba on sissenõudmine pööratud. Ts. Kp. S. § 1847. põhjal teatab kohtuotsuse täitja Kreposti-jaoskonda nõudmise pööramisest kinnisvara peale ja selle tagajärjel kantakse krepostiregistrisse märkus, mis Not. S. § 316 p. 2. ette nähtud. Not. S. § 317. järele takistab see märkus ainult vabatahtlikku võõrandamist ja pantimist, kuid mitte sunduslikku. Ka Hassmann ja Nolken asuvad oma seletustes nende paragrahvide juurde seisukohale (vaata seletus Ajut. reegl. § 111 juurde, lhk. 96), et nõude pööramine ei takista kohtuliku hüpoteegi sissekandmist; nad leiavad, et igal sissenõudjal on samasugune võimalus oma nõuet hüpoteegina sisse kanda ja seega oma nõuet eesõigustatud nõuete

hulka üles võtta. Ka meie kohtuasutused on siia maani eespool-tähendatud seisukohale asunud; kui seda seisukohta õigeks võtta, siis jääb veel lahtiseks küsimus, mis ajani on võimalik kohtulikku hüpoteeki sisse kanda peale Not. S. § 316. p. 2. tähendatud märkuse sissekandmist. Kui juba oleme tunnistanud, et märkus Not. S. § 316. p. 2. korras ei takista kohtuliku hüpoteegi sissekandmist, siis järjekult peame ka tunnistama, et kohtulikku hüpoteeki võib sisse kanda krepostiregistrisse — kuni kinnisvara uue omaniku nimele ümberkirjutamiseni; selle vahe peal käiv täitmisprotseduur, mis lõpeb kinnisvara kinnitamisega uue omaniku nimele, ei too mingisuguseid muudatusi ega uusi märkusi krepostiraamatuisse, ja seepärast on Kreposti-jaoskonna ülem kohustatud eespool-tähendatud hüpoteeki sisse kandma kuni kinnisvara ümberkirjutamiseni uue omaniku nimele. Seepärast ei või selleks piiriks lugeda ka oksjonipäeva, olgugi et puhtjuriidiliselt seisukohalt läheb omanduse-õigus uuele omanikule kinnisvara peale üle oksjonipäevast (edasilükkava tingimusega). Kuid seesugusel krepostiraamatuisse sissekandel ei ole kinnisvara enese kohta mingit tähtsust, sest Ts. Kp. S. § 1874. põhjal kustutatakse kõik hüpoteegid, mida ostja oma peale ei võta. Ainuke tagajärg, mis sellest sissekandest saadakse, on see, et raha jaotusel loetakse need nõuded hüpoteegiliste eesõigustatud nõuete hulka. Selleks on tarvis, et need nõuded esitataks hüpoteekidena Ts. Kp. S. § 1891. ja 1217. ettenähtud tähtaegadel. Seega on meil kohtuis praegu maksev põhimõte, et kohtulikke hüpoteeki võib sisse kanda kuni kinnisvara uue omaniku nimele ümberkirjutamiseni, kuid need hüpoteegid võetakse raha jaotusel arvesse ainult siis, kui nad on esitatud Ts. Kp. S. § 1891. ja 1217. ettenähtud tähtajal.

Eespool-tähendatud ja praegu maksvat korda ei või siiski õiglaseks pidada. Meij

peaks ühesugune printsiip maksma nii valasvara kui ka kinnisvara kohta, et niipea kui sissenõudja pöörab oma nõude võlg-lase varanduse peale, peab see varandus täies ulatuses tema võla rahuldamiseks minema, ja kui teised veel juurde tulevad, peab see varandus proportsionaalselt nende nõuete rahuldamiseks tarvitama. Tegelikult ei ole nõndanimetatud sunduslikud kohtulikud hüpoteegid suuremal määral mitte sunduslikud, vaid täiesti vabatahtlikud, millega kinnisvara omanik oma varandust koormab, et isiklike võlgade maksimisest pääseda.

Võimalus kanda rahalist nõudmist kohtuliku hüpoteegina peale nõude pööramist kinnisvara peale, annab, ei tea mis põhjusel, rahalisele nõudjale suurema õiguse kui sellele isikule, kellele kohtu poolt tunnistatakse täieline omanduseõigus kinnisvara peale, nimelt ei kuulu väljamõistetud kohtuotsus omanduse-õiguse tunnustamise üle kohtulikkude hüpoteekide hulka; omanduse-õiguse tunnustamist võib ainult siis sisse kanda, kui ta enne sissenõudmise pööramist kindlustati sissekande läbi.

Kohtulikkude hüpoteekide ülesvõtmine eesõigustatud hüpoteekide hulka (Ts. Kp. S. § 1890) tehakse sõltuvaks juhuslisest kohtupristavi toimetusest, nimelt sellest, millal ta müümatoimetuse kohtusse esitab või millal ostja raha ära maksab. Lõpmata sundotsuste sissekandmine krepostiregistrite lahtritesse ja pärast oksjoni jälle nende mahakustutamine kui ajuline võitlus-abinõu, et võlg-lase raha jaotamise peale mõjuda, toob ilma-aegu segadust krepostiraamatuisse. Seepärast oleks igapidi soovitatav, et meie kohtute tegevus ja ka edaspidine seadusandlus käiks eespool-tähendatud kohtulikkude hüpoteekide sissekandmise piiramise põhimõtete järele, ja nimelt, et peale täitmise pööramist kinnisvara peale võib sisse kanda ainult neid kohtulikke hüpoteeki, mille koht nõude kindlustuse märkuse läbi krepostiregistris on alal hoitud.

M. Uesson.

Riigikohtu tegelus.

Tsiviil-osakond.

Müüdnud varanduste tagasiostu õigus ja selle teostamine.

Hermann Sch. oli oma maja Jaan A'le ära müüdnud selle tingimusega, et ta seda ostja käest sama hinna eest võib tagasi osta. Mõni aasta pärast müümist esines Hermann Sch. ostja J. A. vastu nõudmisega, et nende vahel tehtud müügileping temas leiduva tagasiostu tingimuse pärast tühistatud ja J. A. kohustatud saaks maja nõudjale tagasi andma. Protsessi kestusel maksis nõudja H. Sch. tagasiostu hinna kohtu deposiiti. Rahukogu lükkas nõude tagasi. Nõudja kassatsioonikaebuse põhjal jõudis asi Riigikohtusse. — Riigikohus leidis, et B. ts. õ. § 3922. ettenähtud tagasiostu lepingu järele on ostja kohustatud müüjale tagasi müüma, viimase nõudmise peale, tema käest ostetud varanduse ja sarnast kohustust loeb sama seaduse § 3923 tühjavaks tingimuseks (отменяющее условие). — Tühjavate tingimuste tagajärjed on ettenähtud B. ts. õ. § 3173 ja 3175. Tingimuse saabumise, kättejõudmise korral peavad mõlemad pooled tagasi andma kõik, mis nad lepingu põhjal üksteiselt on saanud. Lepingu jõud loetakse lõppenuks ja seisukord enne seda seatakse jalule, endistatakse. Kui ostja vabatahtlikult ei täida oma kohustust ostetud varandust müüjale tagasi müüa, on müüja õigustatud kohtu teel nõudma, et lepingu jõud saaks lõppenuks tunnistatud ja lepinguosaliste endine seisukord endistatud. Riigikohus ei saa õigeks võtta Rahukogu arvamist, et lepingu peale rajatud tagasiostu nõudmine peab alustatud saama Ts. kp. s. §§ 2030—2032 määruste korras, sest et need paragrahvid „varanduste väljaostmise“ (о выкупе имущества) mitte aga varanduste tagasiostmise korda käsitavad. Neid kui iseäralist laadi eeskirju ei või laiendada juhtumiste peale, mis neis otsekohe mitte ettenähtud ei ole. B. ts. õ. § 3175, ei leidu eeskirja, mille jä-

rele müüja peaks kõik, mis ta lepingu järele on saanud, tagasi andma tingimata enne lepingu lõpetamise kohtuliku nõude algust. Kohtul ei ole sellepärast põhjust nõudjat viivituses ehk oma kohuste mittetäitmisest süüdistada, kui nõudja alles protsessi kestusel, ja mitte algul, tagasiostu summat kostjale pakub ja kui viimane seda vastu ei võta, siis deposiiti maksab. Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus selles asjas Ts. kp. s. §§ 2030—2032 ja Balti tsiviilõiguse §§ 3173, 3175, 3922 ja 3923 rikkumise pärast tühistada ja samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus (Riigikohtu ts. osak. toim. nr. 331—1924. a.).

Vallavanema vastutus valla ees vallanõukogu otsuse põhjal ettevõtmata jäetud toimingute pärast.

Paju valla nõukogu keelas oma otsusega vallavanemale ära vallaliigete käest makse sisse nõuda, olgugi et riigi keskasutused nende maksude nõudmist õigel ajal ette kirjutasid. Selle läbi sai Paju vaid tuntavalt kahju, sest viivituse läbi tuli makse 15477 m. 52 p. võrra vähem sisse. Nende maksude tasumist saamata jäänud summa suuruses nõudis pärast poole Paju vald kohtuteel tolleaegse vallavanema käest. Rahukohtunik ja Rahukogu lükkasid Paju valla nõude tagasi.

Rahukogu otsuse peale antud kaebuse jättis Riigikohus tagajärjeta järgmistel põhjustel: Riigikohus leiab, et Paju valla nõukogu ise selles süüdi on, kui maksude nõudmata jätmise läbi vallale kahju tekkis. Balti tsiviilõiguse § 3441. järele ei või kahjusaaaja kahju eest tasu nõuda, kui ta tarviliku ettevaatusega ise oleks võinud kahju ära hoida. Käesolevas asjas on valla seaduslik esitaja — valla nõukogu — ise aktiivselt kahju sünnitamiseks kaasa aidanud, keelates oma otsu-

sega ära maksude sissenõudmist. Valla voliniku seletused, et vallavanem on täidesaatev organ ja oleks pidanud tegutsema ilma vallanõukoguta ehk koguni vallanõukogu otsuse vastu, ei muuda asja seisukorda, sest püsima jääb ikka see asjaolu, et nõudja ise on takistanud kostjat makse sisse nõudmast (Tshiv. osak. toim. nr. 379 — 1924. a.).

Administratiiv-osakond.

Kas isik, keda valla sekretäriks valitakse, peab vähemalt 25 aastat vana olema?

Vastus: vähemalt 20 a. vana.

4. apr. 1921. a. Vallanõukogude Valimise Seaduse (R. T. nr. 26 — 1921. a.) § 6 seab üles need tingimused, milledele peavad vastama isikud, keda vallanõukogu liikmeteks valida võib, ja kes oma korda ametnikke valivad. 1866. a. Valla Kogukonna Seaduses on sellele vastav paragrahv 28; viimane tähendab ära esmalt, keda valla ametnikuks valida ei või, siis loeb üles tingimused, milledele valitavad valla ametnikud vastama peavad ja viimaks eriti tingimused, mis vallavanemate ja nende abide kohta maksavad on. Selle vastu on 4. apr. 1921. a. Valla-nõukogude Valimise Seaduse § 6-ndas kõikide Valla-nõukogude liikmete kohta ühesugused tingimused üles seatud ja § 84 ja 84. tähendus, mis räägivad vallavalitsuse liikmete ja sekretäri valimisest, ei sea nende valla ametnikkude kohta mingisuguseid eritingimusi üles. Peab arvama, et ei ole mingit seaduslist põhjust käsitada 1866. a. Valla-kogukonna Seadust, kui uue Vallanõukogude Valimise Seaduses leiduvad vastavad määrused, kuigi need erinevad vanast seadusest. Kitsendused, mis nimetatud 1866. a. Seaduses vallaametnikkude suhtes

leiduvad, seisavad täiesti vastuolus sellele põhimõttele, mille peale rajatud on nii Põhiseadus, kui ka 4. apr. 1921. a. Valla-nõukogude Valimise seadus. Viimane ei säe üles tingimust, et isik, keda valla sekretäriks valida võib, peab olema vähemalt 25 aastat vana, vaid selle seaduse järele on tarvilik, et ta vastaks oma vanaduse poolest Vallan.-V. S. § 3 ettenähtud tingimusele (20 aastane vanadus).

(R. Adm. t. nr. 1138^I — 1924.)

Tähtaegade uuendamine administratiiv-asjus.

Tähtaegade uuendamise palvete otsustamisel administratiiv asjus tuleb kohtul Adm. K. K. § 44 põhjal arvesse võtta vastavaid Ts. Kp. S. norme. Ts. Kp. S. § 835 põhjal võib aga möödalastud tähtaega uuendada ainult siis, kui tähtaeg oli mööda lastud mitte asjaosalise enese süü läbi, vaid ametiasutuse süü läbi, või oli tingitud ettenägemata, isiku tahtmisest mitte olenevatest, asjaoludest.

(R. Adm. t. nr. 379^{II} — 1924.)

Kas mees oma naise teenistusallalistes-asjus naese asemel ja naese eest võib tegutseda?

Vastus eitav.

B. E. S. § 10 p. 3-st, mille järele mehel õigus on oma naise õigusi kaitsta kohtus ja väljaspool kohut, ei või meie järeldada, et mees ka kõigis naise teenistusallalistes asjus naise asemel ja naise eest tegutseda võib. On asju, mis teenistuses olev isik isiklikult õiendama peab ja kus voliniku kaudu asja õiendamine mitte lubatav ei ole, näituseks, seletuste andmine teenistusasjus.

(R. Adm. t. nr. 176^I — 1924.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: 400 mk. aast. (8 nummert)
Üksik number 50 mk.

1924. a. Õiguse sisukord.

Berendts Ed. prof. — Kõrgem föderaalkohus Põhja-Ameerika Ühisriikides.	nr. 2 lhk.	29— 33
E. — Põhiseadus ja kohtu rippumatus	nr. 7 „	161—167
Grau K. — Kinnihoiu-karistuse sooritus-süsteem	nr. 5 „	105—112
Gyldenstubbbe K. — Õigusteoreetilised mõtted Maaseaduse puhul	nr. 6 „	129—158
Heindl — R. Dr. Inimese sõrmejäljendite uurimine (daktiloskoopia)	nr. 1 „	8— 13
Jans J. — Mõned jooned Eesti agrariseadusandluse arengemisloost	nr. 4 „	81— 97
Karlson F. — Sõjakohtu korraldus	nr. 3 „	58— 67
Kas on Kohtuministeeriumi tarvis?	nr. 5 „	124—127
Kohtute arvustik 1923. a. eest	nr. 1 „	15— 19
	nr. 2 „	42— 46
	nr. 3 „	70— 73
Kroonika		48
Pa'rts K. — Kohtute tegevus 1923. aastal	nr. 5 „	119—124
Riigikogu tegelus	nr. 1 „	14
	nr. 2 „	39— 40
	nr. 4 „	101—102
Riigikohtu tegelus	nr. 1 „	20— 24
	nr. 2 „	40— 48
	nr. 3 „	74— 80
	nr. 4 „	102—104
	nr. 5 „	128
	nr. 6 „	158—160
	nr. 7 „	172—184
	nr. 8 „	201—202
Rägo R. — Kohtu korraldusest	nr. 3 „	50— 55
Saarmann K. — Mõned märkused uue kohtukorralduse aluste kohta	nr. 7 „	167—170
Taevere M. — Riigiametnikkude teenistusest lahtilaskmisest administratiiv-korras	nr. 1 „	5— 7
T. — Linnamaksu seadusest	nr. 2 „	34— 38
Tief O. — Kaitse Kriminaalprotsessi eeltoimetusel	nr. 5 „	113—118

Tjutrjumoff I. prof. — Vaidluse algatamise korrast oksjonilt omandatud kinnisvara kinnistamise vastu	nr. 1 lhk.	1— 5
Tjutrjumoff I. prof. — Asja-õigusest maja reaal-osa peale	nr. 2 „	26— 28
Tjutrjumoff I. prof. — Asjade alluvus, mis tekivad vaidluste puhul Maaseaduse tarvitamise üle	nr. 3 „	68— 69
Trull J. — Kas uus kohtumaksude ja- kulude seadus ulatub ka notaariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse ala peale?	nr. 7 „	171
„ Sanktsioonid kaalude-mõõtude asjus.	nr. 8 „	185—196
Uesson M. — Mõnda kohtulikkudest häpoteekidest.	nr. 8 „	197—200
III. Õigusteadlaste päev.	nr. 2 „	25
III. Õigusteadlaste päev, Tartus, 23. ja 24. aprillil.	nr. 3 „	49— 67
	nr. 4 „	81—100
	nr. 5 „	105—119

JURIIDILINE AJAKIRI

„ÕIGUS“

algab 1925. aastaga kuuendat aastakäiku.

Sisuks on endiselt juriidilised artiklid, kodu- ja väljamaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja väljamaa kohtute tegevus; eriti pannakse rõhku Riigikohtu tegevuse käsitamise peale. Lisana annab „Õigus“ 1924. aasta Riigikohtu otsused.

Toimetuse liigeteks on A. Luiga (tegev toimetaja), J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere ja O. Tief.

Lähemateks kaastöelisteks on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 8 nummert. Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lhk. Tellimise hind ühes saatmisega: 400 mk. aastas, 200 mk. pooles aastas, üksik nr. 50 mk.

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 75 mk., 1921. a. — 300 mk., 1922. a. — 400 mk., 1923. a. — 400 mk. ja 1924. a. — 400 mk.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. nr. 35.